

De Atlantische lepelaars gaat het voor de wind

Het gaat goed met onze lepelaars. Maar niet met de Centraal- en Zuidoost-Europese populatie. Een nieuw, internationaal beschermingsplan voor lepelaars richt zich met concrete voorstellen vooral op flyways.

Onze lepelaars behoren tot de Atlantische populatie. Die doet het goed, in tegenstelling tot de Centraal- en Zuidoost-Europese populatie. Dat geldt ook voor lepelaars van de andere ondersoorten, buiten Europa. Die worden zelfs nog bejaagd. De lepelaar is een koloniebroeder en een uitgesproken specialist als het gaat om de keuze van zijn voedselhabitat. Het zijn precies de ecologische kenmerken die hem kwetsbaar maken. Rustige broedlocaties, zonder menselijke verstoring en zonder grondpredatoren, zijn schaars. Zo heeft vossenpredatie ervoor gezorgd dat veel broedgebieden, zoals het Naardermeer, door lepelaars zijn verlaten. Ook plaatsen waar lepelaars in ondiep water aan de kust kunnen komen zijn niet dik gezaaid. De combinatie van broedgebied en foerageergelegenheid is nog zeldzamer.

Nederlandse populatie is groot

Vandaar dat lepelaars die wel een geschikte broedlocatie hebben gevonden, vaak grote afstanden moeten afleggen tussen kolonie en voedselgebied. Zo foerageren de lepelaars van Flevoland vaak in Waterland (NH) of in de Eempolder (U). Op de Wadden is de voedselsituatie dicht bij de kolonies dikwijls erg gunstig. De verschuiving van het zwaartepunt van de verspreiding van de kolonies naar de Wadden is voor een groot deel hierdoor te verklaren. Bovendien waren er tot voor kort geen vossen op de Wadden.

mee de gehele flyway van de Atlantische populatie op papier is beschermd.

Jacht gebeurt vaak nog legaal

De Centraal- en Zuidoost-Europese populatie bestaat uit de lepelaars van de Donau-delta, Noord-Italië, Griekenland, het Zwarte Zee-gebied en Anatolië. Deze behoren ook tot de nominaat, hoewel in het oosten van Anatolië de lepelaars mogelijk tot de ondersoort major behoren. In tegenstelling tot de Atlantische populatie is dit een zorgkindje. De soort is hier in het verleden sterk achteruit gegaan en krabbelt nu heel langzaam op. Habitatverlies door bijvoorbeeld drooglegging van moeras, is altijd het grootste probleem geweest. Nu zijn de meeste huidige broedplaatsen beschermd.

Anders dan bij de Atlantische populatie hakt de jacht er bij de Centraal- en Zuidoost-Europese populatie nog flink in. Vooral in de Balkan en het Midden-Oosten vindt jacht

weinig gebieden tot zijn beschikking, zoals de Senegal Delta en de Banc d'Arguin (Mauritanië). Overigens hebben deze gebieden tegenwoordig een beschermde status, waar

Door in bomen te broeden kunnen lepelaars predatie door vossen voorkomen, maar in Nederland doen ze dat maar op beperkte schaal. De kolonie te Haarlemmerliede (NH) is een bekend voorbeeld van een boombroedende kolonie.

Ons land is met zo'n 1900 broedparen van substantieel belang voor lepelaars van de Atlantische populatie, die in totaal 4800 broedpaar telt. Naast Nederland is ook Spanje belangrijk als broedgebied. Lange tijd waren dit de enige landen van West-Europa waar je nog broedende lepelaars kon vinden, iets waarvoor wij Nederlanders ons graag op de borst klopten. Maar de laatste decennia hebben lepelaars vele nieuwe kolonies gesticht. Niet alleen binnen Nederland, maar ook in

Marokko, Portugal, Frankrijk, Spanje en dichterbij huis in België, Duitsland en Denemarken. In 1999 en 2008 hebben lepelaars voor het eerst sinds eeuwen ook weer in Groot-Brittannië gebroed. Flinkte stappen dus op weg naar kolonisatie van historische broedgebieden. Hiertoe behoren ook Polen en Wit-Rusland.

Het succes van soortbescherming

Dat de Atlantische tak van de lepelaars nu zo floreert mag een schoolvoorbeeld worden genoemd van effectieve bescherming. De soort is in een groot deel van het verspreidingsgebied al lang volledig beschermd en kan zich in een warme belangstelling van terreinbeheerders verheugen. In Nederland was het een van de eerste vogelsoorten waarvoor een apart soortbeschermingsplan werd opgesteld. Verbetering van het leefgebied, zowel broed- als foerageergebied, stond in dat plan voorop. Nu is er dan ook een gelijk internationaal soortbeschermingsplan, opgesteld door de AEW: de Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds.

Uit het plan blijkt dat, ondanks de verheugende groei van het aantal broedparen, de Atlantische lepelaars toch niet helemaal op rozen zitten. De broedverspreiding is daarvoor te beperkt en dus kwetsbaar; hij concentreert zich in West-Europa in slechts drie gebieden, waaronder het Waddengebied. Ook in de trek- en overwinteringsgebieden is de lepelaar kwetsbaar als gevolg van zijn strikte habitatkeuze, met bovendien maar

plaats op lepelaars; vaak volkomen legaal. Door jacht sterven niet alleen lepelaars, hele gebieden worden ongeschikt voor foeragerende lepelaars als gevolg van verstoring. Toen in het voorjaar van 2006 de jacht in Montenegro, als gevolg van maatregelen tegen de vogelgriep, tijdelijk werd gestopt, steeg het aantal lepelaars in de doortrekgebieden meteen.

Al 'onze' lepelaars overwinteren op de Banc d'Arguin in Mauritanië. Hier komen ze in contact met niet alleen de verwante Afrikaanse lepelaar *Platalea alba*, een aparte soort, maar ook met een lepelaar-populatie van de ondersoort *balsaci*. Deze kleinere ondersoort is endemisch en broedt alleen op de Banc d'Arguin; er zijn er maar 2700 van. De vogels trekken niet, maar zijn wel bedreigd. De oorzaken zijn niet geheel helder, maar het lijkt erop dat de kolonies te lijden hebben van verstoring door vissers en predatie door al te opdringerige jakhalzen. In het plan worden voorstellen gedaan om ook deze populatie te beschermen. Het is een mooi uitvloeisel van het werk van Nederlandse lepelaar- en wadvogelonderzoekers; die zijn ooit in Mauritanië begonnen met het in kaart brengen van de flyways van onder andere kanoeten en lepelaars.

INTERNATIONAL SINGLE SPECIES ACTION PLAN FOR THE CONSERVATION OF THE EURASIAN SPOONBILL *PLATALEA LEUCORODIA*. AEW, TECHNICAL SERIES NO. 35. ZIE OOK WWW.UNEP-AEWA.ORG.

